جیاوازی مۆڕال و ئێتیك ”Ethos” … هێلین

ئەم نوسینە، گەرەکی نییە ڕوونکردنەوەیەکی ورد و درشت بە جیاوازی مۆڕال و ئێتیك بکات. چونکە، وتارێك توانایی تەنویەتی شکانی تەواوی مەژووی مۆڕال و ئێتیك نییە. کە مەژووەکەی بە یۆنانی کۆن دەگەڕێتەوە، بە سەردەمی ئەفلاتوون و ئەرستۆ. لەو کاتەی یۆنانییەکان بەدوای داهێنان دەگەڕان بۆ ئەوەی چاك و شکۆ و باڵا بژین، بەدوایی ئەوە دەگەڕان کە چ دەسەڵاتێك دەتوانێت کۆمەڵگەیەکی چاك دروست بکات، ئێتیکەکی چاکیان هەبێ. لەو کاتەوە دەستەواژەی «ئێتیك/ بەرپرسیارییەکی هەلبژێردراو» و «مۆڕال/ئەخلاق» بەکارهێنرا.

کەچی لە زمان و زاری کوردییدا، بەدەگمەن نەبێت، بە هۆی هەژاری خوێندەواریی فەلسەفە و بەهێزی نەریتی باوی و ئەخلاقیی باو، کە ئەمەش پەیوەندی بە دۆخی خێلسالاریی و نەریتی بالادەستی دینییەوە هەیە لە کۆمەڵگەی کوردستاندا، وشەی ئەخلاق هەمیشە لەسەر زارە، لە کاتێکدا ئەخلاق بە هۆی کالا و ماددەوە کالبێتەوە و وشیاریی تاکەکسیش زۆر سنووردارە، بۆیە ئەو دوو چەمکە تێکەڵاو دەکرێن.

ئێتیك”Ethos”، وشەیەکی گریکییە، لە وشەی (ئێتۆس)ەوە هاتووە. ئێتیك هۆشیاریی ئەقلی مرۆڤە، شکۆمەند و پەخشندەیی و ئاکاری چاکەش دەگرێتەوە. ئێتیك تاکە کەسییە، واتە تێگەیشتنی مرۆڤ خۆیی، کە خۆی فێری ئاکاری چاکە بکات، کە ئەمەش بە پەروەردە، زانین و هۆشیاریی مرۆڤ دەبێت.

بەرزی ئێتیك لەوەدایە، کە مرۆڤ دەبێتە خۆی، دەبێتە خود لەناو کۆمەڵگەکەیدا. باڵایی خودیش لەوەدایە، کە ئاکارانە بژیی، مەبەست لە ئاکاریش لە ڕوانگەی ئەرستۆ، چاکە و ویستخوازییە.

ئانکو دەشێین بەژین، پیاوی چاك، ولە نەك بەمانایی پیاوە ئاینەکان، کە مرۆڤی کۆیلە و ڕاواز و نەداریان ڕا پیاوچاکە. بەلکە، بەمانای نیتشەیانە، بەرزە مۆڕڤ بێت. بەرزە مۆڕڤیش، چەشنە مرۆڤەکی باڵاترە، مانای راستیی بە مەژووەکان دەبەخشێ.
نیتشە بە مۆڕڤە باڵاکان دەفەرمووێت “ئەم بە “ئەو”ە لە یاد بسەنەوە، ئەی ئافەڕێنەران! ئاکار باشی ئەوە خۆی داخوازی ئەوەیە کە ئەوە کارتان «بۆئەو»، «لەبەر» و «چونکە» نەدابێ. دەبێ گوێی خۆتان

بە ئەم وشە بچووکە دەەیینانە ببەستن.”

بەڵام، مۆڕال/ ئەخلاق، کۆمەلگە دروستی دەکا، پەیوەندی بە دینەوە هەیە، لە دەرەوەیی تاکەکەسیە. داب و نەریتەکی کۆمەلگەیە. هەروەک نیتشە کتێبەکی بەناوی “رەچەڵەکی مۆرال” نووسیوە. لەوەدا رەخنەی تووند لە مۆرالی مەسیحییەت و زانستکاران دەگرێت کە میراتگری قەشەکانن. بەواتایەکی تر، مۆڕال/ئەخلاق بریتییە لەوەی کۆمەلگە و تاکەکەسەکان چ کار و رەفتارێك بە هەڵە و راست دەبینن، کە ئەمەش لە نێوان کۆی کۆمەلگەدا لەسەری پێکهاتوون، هاوکاتیش دەکرێ تاکەکەسێك هەلگری مۆڕال بێت. کەواتا مۆڕال مەرجەکە لە نائاگایی کۆی کۆمەلگەیەکدا، هەروەك کۆمەلگەی کوردی، ئیشدەکا و بڕیاری راستی و هەڵەیی بەسەر کار و رەفتارەکانی خەلکدا دەدا.

سەبارەت بەم دوو چەمکە، سوودم لە کتێبی دەناودەنی فەلسەفیی هەندرەن، سەرچاوەی جیاواز وەرگرتووە

هەلین

ئێوارەیەکی نامۆیی … سەرهەنگ خامۆش

خەم بە دووبارە بونەوەی
ڕازی شەو ئامادە کردووە
مۆبیلەکەم دەگرمە دەست
دوا نامە دەخوێنمەوە
کە باس لە دواساتەکانی فیراق دەکات…

بەر لەوەی قاوەیەکی تاڵ بخۆمەوە
خەیاڵ دەمباتەوە کەنار دەریا
ئای دەریا
چ پێکەکی گەورەی تۆ
بە هیچ شتێک ناخورێیتەوە…

دەڕۆم…
چیتر ئاوڕ لە سێبەری خەم نادەمەوە
بەدەم ڕێگاوە لەگەڵ ئەزەل
ڕۆدەچینە ناخی یەکتر
چ حەشاما تێکە بوون…

نامەوێ چیتر
بەو کۆڵانانە ڕەت بم
کە پڕن لەو بیرەوەریانەی
لەوەرینی گەڵا دەچن
وێڕاناگەم کۆیان بکەمەوە…

لەگەڵ ئاوازی جریوەی
چۆلەکەکانی سەر دارتێلی شەقام
چاو دەبڕمە ئەو هەورۆچکانەی
لە نێو کەلێنی پەنجەکانی (با)دا
سەما دەکەن…

لە دوا وێستگەی زەمەن
ناچار دڵم دەخەمە نێو زەرفێکەوە
بمبمورە ئەی عیشق
کە نەمتوانی
داوای لێبوردن لە حەبیبە بکەم…

‏‎ئەو دەمەی یـــــار دێ، وشە پێ دەگرێ! … شوان شەفیق

‏‎سێڵاوی شیلە
‏‎شارە غەمگینەکەی دڵ دا دەپۆشێ
‏‎مچوورکەیەک بەگیانما دێ
‏‎بارگاویم دەکا بە وزەی عەشق،
چ سۆزێکە!

‏‎هەناسە لـە گۆشەی نەوەتدا وەستاوە
‏‎بۆ بەگەڕ خستنەوەی
‏‎سێســەت و شەســت پلـە خــوولانەوەم بە دەوری نقێمەکــانی ڕوومەتیــدا
پێو یستە!
‏‎چ حەجێکە یەکگرتن!

‏‎بۆ کێشانی تابلـۆیەک
‏‎فڵچەیەک لـە وردە مووی مووحیبەت
‏‎بە شەرابی ئەو ئێوارەیە دەگرمەوە
‏‎مەستانە خەیاڵ ڕەنگ دەکەم
‏‎خەون لـە چوار چێوە دەگرم
‏‎چ هاتنەوەیەکە!

‏‎هەسانە سنگی
‏‎نیگاکانم تیژ دەکا
‏‎ئەقڵم دوو لـەت دەکا
‏‎داوا دەکا
‏‎گۆرانییەکی (نەجمەی غوڵامی) بۆ بڵێم
‏‎هۆش لـە کللـەم سەفەر دەکا
چ تاسانێکە!

‏‎کەی دەگاتە جێ
‏‎لـەنگەر بگرێ
‏‎ئەو کەشتییەی
‏‎لـە باکوورەوە دێ
‏‎بڕیارە یار هەڵبگرێ
چ گەیشتنێکە!

بەرد دەشێلم!
‏‎ئاو دەخەمە گریان!
‏‎سەرمسووڕماوە لـە ڕەقی هەویر!
‏‎با دەگرم، خەیاڵ سرکە ناگیرێ!
‏‎گوڵیش باخچە جێ دەهێڵێ
‏‎ پێ دەگرێ!

خوێندنەوەی ڕۆژنامەکان و گۆڤارەکان … ئەحمەد کامەران

ڕۆژنامە و گۆڤارو کتێب، سێ برای جیاوازن بۆ شرۆڤەکردنی بابەتەکان و ڕووداوەکان بە سێ دیدگاو بۆچوونی جیاوازدا.

قسەکردن لەسەر ئەم بابەتە لەوەدا دێت کە ماوەیەك لەمەو پێش بابەتێکم لەنێو ڕۆژنامەدا بڵاوکردەوە بە ناونیشانی (بابین بە دۆستی کتێب) کە هەندێك سەرنج و پێشنیارو دیدی خۆم خستە ڕوو سەبارەت بە خوێندنەوەی کتێب دا, بەڵام پێویستە ئەم جارە قسە لەسەر دوو بلاڤۆکی تر یاخو دوو ناوەندی ڕۆشنبیری گرنگ بکەم کە ئەویش ڕۆژنامەوە گۆڤارەکانە چوونکە ئەم دوانە هیچ جیاوازیەکی ئەوتۆیان نیە لەگەڵ کتێبدا چوونکە بە درێژایی مێژوو توانیویانە خزمەتی تاکەکانی کۆمەڵگا بکەن لەڕووی ڕۆشنبیرییەوە وە بەبێ هیچ جۆرە جیاوازیەکدا, هەرچەندە ئەمڕۆ لە کوردستاندا دەبینین چەندین ڕۆژنامە و گۆڤاری کاغەزی و ئەلیکترۆنی هەیە کە هەریەکەیان بە شێوازی جیاواز خزمەتی کۆمەڵگاکەیان دەکەن
هەروەها پێویستە ئەوەش بڵێم کە لەنێو ڕۆژنامەو گۆڤارەکاندا چەندین کەسی بەهرەدارو ڕۆشنبیرو لەگەڵ چەندین نووسەری تێدایە کە هەریەکەیان خاوەن دیدگاو ئایدیای تایبەت بەخۆیانن بۆ تاوتوێ کردن و قسەکردن لەسەر سەرجەم بابەتەکان داو لەگەڵ پێشکەشکردن یاخود بڵاوکردنەوەی چەندین بابەتی هونەری و ئەدەبی و ڕۆشنبیری دا بۆ خوێنەرانی ئەزیز
بۆیە لە ئەنجامدا پێویستە رۆژنامەو گۆڤارەکان بۆ ناز نەکەین لە خوێندنەوەیان دا وە هیوادارام ڕۆژانە کاتێکی تایبەتی بۆ دابنرێت بۆ خوێندنەوەی بابەتە جۆراو جۆرەکانی نێویدا هەرچەندە بە دیدگاو بۆچوونی تایبەتی خۆم پێم وایە سەرەتای دەست پێ کردنی خوێندن یاخود درووست بوونی خۆشەویستیت بۆ خوێندنەوە پێوستە لە ڕۆژنامە گۆڤارەکانەوە دەست بە خوێندنەوە بکرێت بەتایبەتی بۆ ئەو کەسانەی کە ئارەزووی خوێندنەوەیان نیە یاخوود لە خوێندنەوە ڕا دەکەن چوونکە ئەگەر تۆ توانای بابەتێکی کورتی نێو ڕۆژنامە و گۆڤارەکانت نەبێت ئەوا بە بێ گومانی توانای خوێندنەوەی کتێبێکی دوورو درێژیش نابێت.

ئێمەی مرۆڤ هەتا وەکو لەم ژیانەدا هەناسە هەڵدەمژین, پێویستیشە لەگەڵیدا زانیاری فێربین، بۆ ئەوەی بتوانین ئاستەنگەکانی

بەرامبەرمان تێ بشکێنین.

ڕەمزی قەزاز و یەکەمین بەرنامەی منداڵانی کورد ... ڕەزا شوان

مامۆستای ڕەوانشاد (ڕەمزی محێدین قەزاز: ١٩١٧ ـ ١٩٧٣) لە بنەماڵەیەکی ناسراوی کورد و کوردستان پەروەر، لە شاری سلێمانی، لە باشووری کوردستان لە دایکبووە.
بە ماوەیەک مامۆستایی کردووە، لە جیهانی وەنەوشەیی پاک و بێتاوانی منداڵانی کورد نزیکبۆتەوە و ئاشنایان بووە، شارەزای زمانی سادە و شیرینیان بووە، لە هیوا و خواست و خەون و خولیا و لە راز و نیازی پاکیان تێگەیشتووە.
مامۆستا ڕەمزی قەزاز، لە ساڵەکانی شەڕی جیهانی دووەمدا، بە دیاری کراویش لە ساڵی (١٩٤٢) دا، لەگەڵ رابەری شیعری نوێی کوردیمان، شاعیری نەمر مامۆستا (عەبدوڵڵا گۆران) و لەگەڵ ڕۆشنبیر و هونەرمەندی ناسراوی نەمرمان مامۆستا (ڕەفیق چالاک) دا، دەچن بۆ شاری (یافا) لە (فەلەستین) بۆ بەڕێوەبردنی رادیۆی کوردی لەو شارەدا، کە لە لایەن ئینگلیزەکانەوە دانرابوو.
مامۆستا ڕەمزی قەزاز، ڕۆشنبیر و نووسەر و راگەیاندکار و هونەردۆستێکی چالاک و ناسراو بوو. مامۆستایەک بوو پڕاوپڕ لە دڵسۆزی و کوردایەتی و کوردستان پەروەری.

ڕەمزی قەزاز لەگەڵ عومەر قەزازی برایدا، یەکەمین کەسن کە لە ساڵی (١٩٤٢) دا، ئامێری پێشاندانی فیلمی سینەمایی هێنایە شاری سلێمانی. کە لە سینەما (سەلاحەدین) لە تەنیشت سینەما سیروانی ئێستاوە بوو پێشاندرا، یەکەمین فیلمیش کە پێشانیان دا فیلمێکی ئەمریکی بوو بە ناوی (گەڕانەوەی فرانگ جیمس) بوو.

مامۆستا ڕەمزی قەزاز، ڕۆشنبیر و نووسەرێکی و میدیاکارێکی

ناسرا و لێهاتوو، چەند پەرتووکێکی مێژوویی و چێرۆکی بۆ
منداڵانی کورد چاپ کردوون. لەوانەش:

١ـ بزووتنەوەی کورد.
٢ـ داستانی دوو پاڵەوانەکە.
٣ـ فەقێ ئەحمەدی دارەشمانە.
٤ـ گۆڕنەتەڵە، چیرۆک بۆ منداڵان.
٥ـ راستی و ئازایی، چیرۆک بۆ منداڵان.

کە بەشی رادیۆی کوردی لە بەغدا لە بەرواری (٢٩/ یانوار/١٩٣٩) دا بوو بە ئیزگەی رادیۆی کوردی لە بەغدا، واتە بوو بە ئیزگەیەکی سەربەخۆی کوردی. کە یەکەمین رادیۆیی کوردی بوو لە هەموو کوردستان دا، رادیۆکەش بە قاسپە قاسپی کەو دەکرایەوە و دادەخرا. یەکەمین بێژەر و یەکەمین بەڕێوەبەری رادیۆی کوردی لە بەغدا خوالێخۆشبوو (کامیل کاکەمین) بوو، کە تا ساڵی (١٩٥٨) ئەو بەڕێوەبەری بوو. هونەرمەندی گەورەش مامۆستا (عەلی مەردان) یەکەمین گۆرانیبێژ بوو کە گۆرانیی لەم رادیۆیەدا تۆمارکرد.. هونەرمەندی نەمریش (رەفیق چالاک) یەکەمین تیپی نواندنی کوردی لەم رادیۆیەدا دامەزراند..
رادیۆی کوردی لە بەغدا، سەرەڕای بڵاوکردنەوەی هەواڵەکانی رۆژانە، رۆڵێکی گرنگیشی هەبوو لە ناساندن و پێشکەوتنی فەرهەنگ و کولتوور وئەدەب و زانست و زانیاری گشتی و لە هونەری هەمەڕەنگەی گۆرانی و موزیکی کوردی دا.
مامۆستا رەمزی قەزاز وەکو کارمەندێکی دڵسۆزی ئیزگەی رادیۆی کوردی لە بەغدا، لەگەڵ هاوڕێکانیدا، وەکوو شانەیەکی کورە هەنگ، دڵسۆزانە هاوکاری یەکتریان دەکرد و، رۆڵێکی بەرچاویان هەبوو لە پێشکەوتن و لە پاراستنی گۆرانی کوردی دا.

بە داخەوە کە لە ساڵی (٢٠٠٣) دا، ئیزگەی رادیۆی کوردی لە بەغدا، لە لایەن فرۆکەکانی هاوپەیمانانەوە بۆردوومان کرا. زۆربەی ئەرشیفەکانی ئەم رادیۆ کوردییەمان سووتان و لەناوچوون.. پێویستە سەرلەنوێ ئەم ئیزگەیە دابمەزرێنرێتەوە.
مامۆستا رەمزی لە ساڵی (١٩٥٨) دا، لە ئیزگەی کوردی رادیۆی بەغدا، بارنامەیەکی بۆ منداڵان ئامادە و پێشکەش دەکرد.. بەرنامەکەی بە ناوی (باخچەی منداڵان) یا (بەهەشتی منداڵان) بوو، نایەتەوە یادم کە کام ناویان بوو، بە زۆری بۆ ئەوە دەچم کە (باخچەی منداڵان) بوو. ئەم بەرنامەیە سەر لە بەیانی رۆژانی هەینی بۆ ماوەی نیو کاتژمێر، بابەتە هەمەڕەنگەکانی

بڵاودەکردەوە. مامۆستا ڕەمزی بە کوردییەکی ڕەوان و پەتی و ئاسانی نزیک لە زمانی منداڵانەوە بەرنامەکەی دادەڕشت و بە بابەتی بەسوودی هەمەچەشنە دەیڕازاندەوە، بە زمانێکی شیرین و بەچێژێکی خۆشەوە پێشکەشی دەکرد.. دەستپێکی بەرنامەکەشی بەم سروودە خۆشەی منداڵان بوو:

ئێمە منداڵین جوانین .... ئاواتی نیشتمانین
کامەرانین، شادمانین .... کە نەوەی کوردستانین

* * * * * * * * * *.

ڕۆڵەی خاکی پیرۆزین .... بۆیە هێندە بەسۆزین
شەو و ڕۆژ تێدەکۆشین .... بۆ وڵات بە پەرۆشین

لە دوای کۆچکردنی مامۆستای بەهەشتی ڕەمزی قەزاز، مامۆستا (نەژاد شەوقی) لە ساڵانی حەفتاکاندا، هەر لەسەر ڕێبازەکەی مامۆستا ڕەمزی قەزازی نەمر، درێژەی بە ئامادەکردن و پێشکەشکردنی بەرنامەی (باخچەی منداڵان) دا، ئەمیش بە جوانی دەیڕازاندەوە و بە سەرکەوتوویی پێشکەشی دەکرد.
لە دوای ڕێکەوتنامەی (١١)ی ئاداری ساڵی (١٩٧٠) مامۆستا ڕەمزی قەزاز کرایە سەرنووسەری گۆڤاری (برایەتی) کە لە سلێمانی دەردەکرا، دوایش کردیان بە بەڕێوەبەری ڕۆشنبیری کوردی لە بەغدا. لەو ماوەیەدا بەردەوام هاتووچۆی ئیزگەی ڕادیۆی کوردی لە بەغدا دەکرد. تا ئەو کاتەی کۆچی دوایی کرد.. گیانی پاکیان لە دامەنی گردی سەیوان لە شاری سلێمانی بە خاکیان سپارد.
من (نووسەر) لە ساڵی (١٩٥٨) دا، نۆ ساڵان بووم، یەکێک بووم لە گوێگرەکان و لە هەوادارانی بەرنامەی (باخچەی منداڵان)ی مامۆستا ڕەمزی قەزاز، هەموو بەیانیانێکی ڕۆژانی هەینی بە دیاری ڕادیۆکەمانەوە دادەنیشتم و بە پەرۆشەوە چاوەڕێی پێشکەشکردنی ئەم بەرنامەیەم دەکرد.. جارێکیشیان بووم بە خەڵاتگری (مەتەڵەی هەفتە)ی بەرنامەکە. ئەمەش زیاتر بەرنامەکەی لە دەمدا شیرین کرد.. هەر لە ڕێی ئەم بەرنامەیەوە، هۆگری ئەدەب و ڕاگەیاندنی منداڵان بووم.. منیش وەکوو مامۆستا ڕەمزی قەزاز (زۆر خۆم لەو بە پایە بچووکتر دەزانم) سی ساڵ مامۆستا بووم و بەپێی توانام لە بواری

پەروەردە و فەرکردن و هاندانی منداڵانی کوردمان بە هاوبەستەبوون بە کوردستانی نیشتمانی پیرۆزمان درێغیم نەکرد و خزمەتی منداڵانی کوردم کرد.

لە ساڵی (١٩٨٤ـــ١٩٩٤) بە ماوەی دە ساڵی تەواو، بە کەناڵی تەلەفزیۆنی کوردی لە کەرکووک بەرنامەیەکی هەفتانەم بۆ منداڵان ئامادەدەکرد بە ناوی (جیهانی منداڵان)ەوە، قوتابییە چاوگەشەکانم پێشکەشیان دەکرد.. ئەم بەرنامەیە نیو کاتژمێر بوو، سەر لە بەیانی ڕۆژانی هەینی پێشکەش دەکرا.. بە هەمان سروود (ئێمە منداڵین جوانین) دەستی پێدەکرد و هەر بە هەمان سروود کۆتاییمان بە بەرنامەی جیهانی منداڵان دەهێنا.. بینەرێکی زۆری منداڵانی کوردمان لە هەموو کوردستاندا هەبوو.

مامۆستایەکی هاوڕێم کە مامۆستا (نەژاد شەوقی) وانەی پێوتبوونەوە، وتی ڕۆژێک ماوستا نەژاد شەوقی باسی تۆی کرد و وتی:"ئەو ڕەزا شوان ەی کە گوێگرێکی بەرنامەی منداڵانی مامۆستا ڕەمزی قەزاز بوو.. بەڵام لە ئێستادا خۆی بەرنامەی جیهانی منداڵان لە تەلەفزیۆنی کەرکوکدا ئامادە دەکات"

من تا ئەمڕۆ و تا هەتایە، خۆم بە قەرزاری مامۆستا ڕەمزی قەزاز دەزانم، چونکە لە ڕێی بەرنامەکەی ئەوەوە.. هۆگر و ئاشنای ئەدەبیات و ڕاگەیاندنی منداڵانی کورد بووم، تا ئەمڕۆش کۆڵم نەداوە و لەم بوارەدا درێژە بەم خزمەتە پیرۆزە دەدەم.

وەکوو پێزانین و ئەمەکدارییەک، ئەم نووسینەشم بە پێناسینی مامۆستا ڕەمزی قەزاز و ڕۆڵی لە بواری میدیا و خزمەتکردنی ئەدەبی منداڵانی کوردا هەڵنایەوە یاد، هەمیشەش ماندووبوونی بەرز دەنرخێنم، ئەمەش کەمترین شتە لە ئاستی شکۆداری مامۆستا ڕەمزی قەزازی نەمردا. مەبەستیشم لە ناوهێنانی خۆم، وەفاداری و قەرزاریمە بۆ ئەم مامۆستا نەمرە.. لەوەوە فێربووم کە خزمەتی منداڵانی کوردستان بکەم.

شایەنی باسیشە، کە مامۆستا ڕەمزی قەزاز یەکەمین کەسە کە بەرنامەی بۆ منداڵانی کوردمان لە ڕادیۆدا ئامادە و پێشکەش کرد.. بەرنامەکەشی درێژترین تەمەنی هەبوو.

هەزاران ڕەحمەت بە رووحی مامۆستا ڕەمزی قەزاز.. جوانترین چەپکە گوڵیش بە سەر گۆڕە پیرۆزەکەی بێت.

(*) بێجگە لە بیرەوەرییەکانی خۆم دەربارەی مامۆستا ڕەمزی قەزاز.. تا رادەیەکیش سوودم لەم سەرچاوەیە وەرگرتووە. (عەلی مەردان .. بیرەوەری گەڵای پایز.. ئامادەکردنی : عەبدولقادر عەلی مەردان.. ڕێکخستن و لێکۆڵینەوە : ئەحمەد سەید عەلی بەرزنجی.. هەولێر: ٢٠٠٨)

ڕەزا شوان

نەرویج : ٢٠١٩

ئەو هۆکارە نهێنیەی وەزعی کەرکوکی گۆڕی و کەس باسی ناکات؟ … عیماد عەلی

تا ئێستا ئەوەی گوێم لێبووە باس لە هۆکارگەلێك لە بارەی ئاڵۆزبون و داگیرکردنەوەی کەرکوك دەکریت و زۆرکلاسیکیانە و بە دوور لە کردەوە و پیلانگێریە گەورەکە دەخرێتە بەر باس و لێکۆڵینەوە و خۆیان لەقەرەی ژێربەڕەکە نادەن . ئەوەتا تاوەکو ئەمڕۆ بە بێ دەرخستن و تەنانەت ئاماژەدانیش باس لە ئەجێندای ناوچەیی و جیبەجێکردنی ستراتیجی وڵاتانی دەوروبەری خاوەن بەرژەوەندی لە عیراق و، ئەجێندا و پیلانگێریەکانی پێکهاتە و هێزە نێوخۆییەکانی عیراق و کەرکوك و، ململانێی شۆفینیانەی نەتەوەیی و مەزهەبی پێکهاتە و لایەنە سیاسیەکانی عیراق و شارەکە و، نەبونی هەماهەنگی و بەرژەوەندخوازی حزبیی تەسکی زلهێزەکانی کوردستان و ناکۆکیەکان و گوێنەدان بە دوارۆژی شارەکە و گرنگیدانیان بە دزی و جەردەیی و ئەودیوکردنی نەوت دەرکێت نەك ئەو هۆکارە سەرەکیەی کە ئەم ئەجێندانە لێکەوتەی ئەو بن و هۆکاری لاوەکی بن لە چاو ئەو رەفتارە پیلانگیریە گەورانەی دەکرێن.

هۆکارێکی گەورە و سەرەکی بەڵکو تاکە هۆکارێك کە بە بێتە فاکتەری دەردانی ئەو پیلانگیریە بچوکانە، رەفتاری وڵاتانی جیهانیە لەمەر کەرکوك و دۆزە رەواکەی و چاوتێبڕینیانە لە سەروەت و سامانی ئەو شارە لەسەر حسابی خەڵکەکەی، بە تایبەتی بەریتانیا کە نەوتی

کرەکوك بە موڵکی تایبەتی خۆی لەقەڵەم دەدات و هەموو توانا موخاابەراتی و فێڵ و پیلانگێڕیەکانی خستۆتە گەر بۆ شڵەژانو شێوقاندنی بارودۆخی کەرکوك و وەزعی سیاسی و ئابووری ئەم شارە لە پیاو زاڵبون بەسەریدا و هەوڵدان بۆ گەڕانەوەی وەزعی ئابووری و هەناردەکردنی نەوت بەپێشمەرجی رەزامەندی و بریار و پلانی ئەو وەکو ساڵانی دۆزینەوەی نەوتی پێش خۆماڵیکردنی، لەو بارەشەوە کۆمەڵێك کۆمپانیا هەموو توانای خۆیان بۆ ئەو مەبەستە تەرخان کردووە کە کاریگەریان لەسەر وەزعی سیاسی و ئابووری عیراق و شاری کەرکوکیش بێت بۆ ئەوەی بە هێمنی ئەجێندای گەورە و تایبەتی خۆیان بە کردەوەی مومخابەراتیانە جێبەجێبکەن لە پای بێدەنگی و مەشغول بوونی سیاسەتمەدار و خەڵکی عیراق و کوردستان و سەرکردایەتیە سیاسیەکەی، رەفتارەکانی کۆمپانیانی برتیش پترۆلیۆم گەواهیدەری ئەم پیلانە ترسناکەن کە باس لەوەش دەکرێت ئەم کۆمپانیایە یەکێك لە هاندەرانی عەبادیش بووە بۆ هەنگاونانی داگیرکردنی ئەم شارە بە سوپای عیراق لە پاش ریفراندۆم .

بێگومان لە پاش 16ی ئۆکتۆبەر کۆمپانیای برتش پترۆلیۆم گرنگی تایبەتی بە نەوت و وەبەرهێنانی نەوتی کە لە بەسرەدا بوو و بە خۆی قۆرخی ئەو کارەی کردبوو، بەڵام پاش ئەوەی هێزی کوردستان و پێشمەرگە لە کەرکوك نەما و لایەنە کوردستانیەکان لاواز بوون و لەدوورەوە تەماشای کاری وبەرهێنانی ئەو شارە دەکەن و ئەگەر بۆیان بکرێت وەکو سواڵێك یان بە دزی و جەردەیی بەقەد بەرژەوەندی حزبی و کەسی لەنەوتی کەرکوك دەبەن و ئەوەی ڕۆڵی ستراتیجی و هەناردەی نەوتی کەرکوك دەبینێت و قورسایی خۆی لەو بارەوە لە بەسرەوە گواستۆتەوە بۆ کەرکوك کۆمپانیای برتش پترۆلیۆمە، کە هەمووان دەزانن ئەم کۆمپانیانە دارێژەر و هاندەری سیاسەتی وڵاتانی خۆیانە و لەوبارەوە پلانی تایبەتی خۆیان هەیە و حکومەتەکەیان بەوپێیە رەفتار دەکات. بەڵێ هۆکاری سەرەکی گۆڕانی وەزعی کەرکوك و مانەوەی بەوشێوەیە پێش ئەوەی هۆکارە بچوکەکانی تر بێت سیاسەتی نهێنی و بەخشکەیی جێبەجێ کردنی ئەجێندای ئەو کۆمپانیا زەبەلاحانەیە و لە پێش هەموویان برتش پترۆلیۆم کە ئەمڕۆ زاڵە بەسەر سیاسەتی نەوتی کەرکوکەوە و کەس نە لەنزیك و نە لەدووریشەوە باسی ناکات و خۆی لەقەرەی نەدات، بەڵێ سیاسەتی فێڵبازانەی کۆڵۆنیالیانەی بەریتانیانە کە لە کاتی خۆی بە زەبری هێز و داگیکردن و کاری کۆڵۆنیالی بوو ئەمڕۆ لە ڕێگەی کۆمپانیاکانیەوە دەیکات.

ئێستا زەمان و دەورانی کاری کۆڵۆنیالیانەی خۆی بە شێوەیەکی

سەردەمانە دەگێرێتەوە و، بۆ وەزعی کەرکوکیش؛ خەڵك بە هۆکارە لاوەکیەکیان سەرقاڵ دەکات بۆ ئەوەی خۆیان لە هۆکارە تایبەتی و سەرەکیەکەی گۆڕینی بارودۆخی کەرکوك و ئاڵۆزبونی بەدوور بگرن و باس نەکەکەن، ئەمەش ئەوە ناگەیەنێت کە وڵاتانی دەوروبەر هیچ رۆڵێکیان نیە لەمەدا، بەڵام تا وەزعی عیراق و کەرکوك بەو شێوەیە بمێنێتەوە لە پێشەوەی هەمووان ئەوکۆمپانیانە و وڵاتەکەیان قازانج دەکەن و زیانە گەورەکەش بەر خەڵکی شارەکە و پرسە گەورە سیاسیە مێژوویەکەی دەکەوێت.

بۆیە وەك پێشتر غاندی و نەهرۆ و خەڵکانی شۆرشگێری زۆر باسیان لە ئینگلیز دەکرد کە سیاسەتیان کوشتنی بەرامبەرەکەیانە و لە گەڵ جەنازەکەیشیدا ماتەم دەگێرن، ئەوەتا ئەمرۆش بە نهێنی کاری خۆیان دەکەن و خەڵك باس لە هۆکارە لاوەکیەکان دەکات و نەکەس دەزانێت رۆڵی کۆمپانیا برتش پترۆلیۆم چی بووە لە گوڕانکاریەکان و نە کەس باسی سیاسەتی ئینگلیزیش دەکات کە رێوی ئاسا گۆشتەکە دەخوات و خاوەنەکەیشی بە پارچە ئێسکێك دەخەڵەتێنێت.

لە ریفراندۆم و سەربەخۆیی بۆ داگیرکردنی کوردستان … ئەحمەد رەجەب

گەلی کوردستان دووجار پرۆسەی ریفراندۆمی وەك مافێکی سەرەتایی بەرێوەبردووە و ئەنجامەکانی جێی خۆشی و شادی بوون و، لە پاش ئەو پرۆسەیە
زوربەی هاوڵاتیان دڵخۆش بوون بۆوەی سەرکردایەتی هەرێمی کوردستان موژدەیێکی
گرنگ و خۆش بە گەلی کوردستان ئەبەخشێ و
هەر هەمووچاویان بریبووە دەمی بەرپرسە
گەورەکانی کوردستان و بە ئاوات بوون بێنێگێ و موژدەکێ کە سەربەخۆییە جاڕ بدەن.

بیرۆکەی سەربەخۆێی لە
ساڵی 2012 لە لای بەرپرسانی کوردستان بە گەرمی تاوتۆێ ئەکراو، بە نیاز بوون لە
نەورۆزی هەمان ساڵدا سەربەخۆیی کە ئاواتی
گەلی کوردستان و سەرجەم نەتەوەی کوردە رابگەیێنن و، وەلێ
بەڵێنی بەرپرسە گەورەکانی کوردستان تەنها سۆزو قسەی مفت بوون و، ئاواتەکە نەهاتەدی و، بەرپرسان بە کوردی
پەتی توشی دڵەراوکێ و ترس بوون و،
دیسانەوە هێڵە سوورەکانیان کاڵ بوونەوە و، داخوازییە رەواکانی گەلی کوردستان جارێکی تریش
پشتگوێ خران.

جێی نێگەرانییە ئەوانەی بە گەرمی باسی
ریفراندۆم و سەربەخۆێ کوردستانیان کرد،
لەمرۆدا ئەو باسیان لە بیرچووەتەوە و، دەستیانکردووە بە گەمەیەکی گڵاوودێزو، لە باتی سەربەخۆێی
کوردستان گڵۆبی سەوزیان بۆ تورکیا هەڵکردووە بە ئاسانی کوردستان داگیر بکات و،
ئەوەتا رەجەب تەیب ئەردۆگان سەرۆك كۆماری تورکیا لە پاش داگیرکردنی خواکورك بە خۆشحاڵی و بە ناوی خواو بیسمللا ئەڵێت :
سوپای
تورکیا ئۆپەراسیۆنی (چنگ ٢) ی لە هەرێمی کوردستان دژی پارتی کرێکارانی کوردستان(پەکەکە) دەستپێکردووە.

پێشتر داواکراو وترا :باشتر وایە بەرپرسانی هەرێمی کوردستان پێش راگەیاندنی ریفراندۆم داوا لە حکومەتی تورکیا بکەن بنکە سەربازییەکانی و، هێزە چەکدارەکانی لە ناو خاکی هەرێمی
کوردستاندا هەڵگرێت و بەرەو تورکیا بیانباتەوە، چونکە مانەوەی ئەو بنکانە
مەترسیدارەو ئامادەکاریە بۆ شەرێکی گڵاوو دژوار لە دژی گەلی کوردستان و، لە
ئێستادا تورکیا بە ئاسانی جادەو رێگاوبان بەرەو قوڵایی خاکی کوردستان قیرتاو
ئەکات و، خوێ بۆ شەرە گڵاوەکە ئامادە
ئەکات.

لە پاش رووداوەکەی هەولێرو کوژرانی کابرایەکی تورك ئەڵێن :
سیخور بووە و،

ئاسایش رۆژ لە دوای رۆژ هاوڵاتییەك ئەگرێت
و، ئەیخاتە سەر ژمارەی
هاوڵاتیانی زیندانی كراو، بۆ ئەوەی
ژمارەكە زۆرتر بێت.

بۆ كوشتنی سیخورێك ولە بەر خاتری توركیای داگیركەر ئاسایش
چالاكانە كار ئەكات و، لێرەدا پرسیار ئەوەیە: كوا بكوژانی سورانی
مامە حەمە، بكوژانی سەردەشت عوسمان، بكوژانی كاوە گەرمیانی،
بكوژانی وداد حوسەێن و عەبدولسەتار شەریف و، ئەوانی تر كە تا
هنوكە بێ سەروشوێنن؟.
ئەی بۆ ئاسایش ئەو بكوژانە ناگرێت؟ دیارە خوێنی سیخورێك لە خوێنی شەهیدانی
قەڵەم و، خوێنی هاوڵاتیانی كوردستان گرانترە.

.كوشتنی سیخورە توركەكە لەم كاتەدا سیناریۆیەكی توكمەیە و، خەڵك توركیا
تاوانبار ئەكات و، بە پاساوی ئەو كوشتنە لە لایەن دەسەڵاتی كوردستان كار
ئاسانی زیاتر بۆ توركیا ئەكرێت.

لە 26/4/2012 لە
نووسینیكدا بە ناونیشانی { كوردستان لە چنگی عروبەوە بۆ گەرووی
ئەتاتورك} نووسیومە : بەڵێ، بەڵێ، بەڵێ بۆ سەربەخۆیی
كوردستان. نەء، نەخێر، نا
بۆ كوردستانی سەر بە توركیا، بەڵام جێیداخە
ئێستاكە توركیا سەربەستانە وبێباك خاكی زیاتر ئەخاتە ژێر
ركێفی خوێ و، هیچ كەس لە دەسەڵاتدارانی كوردستان نقەیان لیوە
نایەت و هەر هەموو بێدەنگن.

توركیا (50) ساڵ نەوتی
كوردستان ببات و، كەس چاوی بە دینارێك نەكەوێت، دیارە ئەو خاوەن
ماڵە و،
بكوژو بەبرە و، بۆیە هەرلە ئێستاوە و، لە پێناو پیرۆزی خاكی
كوردستان ، ئەبێ گەڵی كوردستان
خۆی ئامادە بكات بۆ شەر لە گەڵ رەجەب تەیب ئەردوگانی كەللەپوچ و
رژێمی
توركیای رەگەزپەرست.

29/7/2019

پەنجەرەی خۆنەویستیی ... فەتاح حەسەن

هاژەی ڕوبار
پانتایی دەریا
هێمنیی زەریا
خۆشەویستیی منە بۆ تۆ .
تریفەی مانگ
جریوەی ئەستێرە
گەرمیی خۆر
خۆشەویستیی منە بۆ تۆ .
تۆوی ڕوەك،
ڕەگ و قەد و
گەڵاو گوڵی
خۆشەویستیی منە بۆ تۆ .
هەستی بینین
بۆن، بیستن،
چەشتن، بەركەوتن
هەستی شەشەم
خۆشەویستیی منە بۆ تۆ .
كتێبی پیرۆزی
زەردەشت ،
موسا
عیسا ،
موحەمەد
خۆشەویستیی منە بۆ تۆ .
سازگاریی ئاو
ساماڵیی ئاسمان
بەرداریی ڕوەك
دینی حەق

چوارچێوەی پەنجەرەی
خۆنەویستیی منە بۆ تۆ.

فەتاح حەسەن
دانیمارك/ڤالبی
2019

فەتاح حەسەن
دانیمارك/ڤالبی
2019

چیرۆک بۆ منداڵان .. شادی و پێنووس. نووسینی : رەزا شوان

ئەمساڵ شادی لە پۆلی چوارەمی قوتابخانەی بنەڕەتیدا بوو، کە لە تاقیکردنەوەکانی نیوەی ساڵ بە دووەمی پۆلەکەی دەرچوو، باوک و دایکی پیرۆزباییان لێکرد. هەر بەم بۆن□ی□□و□ باوکی پێنووسێکی جوانی مەرەکەب وشکی بۆ کڕی و پێشکەشی کرد.

شادی ئەم دیارییەی باوکی زۆر لە دڵ شیرین بوو.. تا ئەو رادەیەی کە پێنووسەکەی بە هاوڕێیەکی جوانی خۆی دەزانی.. بەیانیت باش و ئێوارەت باش و شەو شادی لە پێنووسەکەی دەکرد.

شادی بەیانییەک وەکوو رۆژانی تر، بەیانیت باشی لە پێنووسەکەی کرد و گرتی بە دەستییەوە، لەسەر دیوار و دەرگای ژوورەکەیدا چەند وشەیەکی نووسی.. پێنووسەکەی ئاگاداری کردەوە کە ئەمە کارێکی هەڵە و ناشیرینە. بەڵام شادی گوێی بە ئاگادارییەکەی پێنووسەکەی نەدا.

شادی چوو بۆ قوتابخانە.. کە دایکی چاوی بەو نووسینانە کەوت، تووڕە بوو، تا بە کەفاو و ئاو سڕینییەوە، هیلاک بوو.. هەڕەشەی کرد و وتی: گەر شادی ئەم کارە ناشیرینەی دووبارە بکاتەوە، پێنووسەکەی فڕێدەدەمە ناو سەبەتەی خاش□ک□و□.

پەنووسەکە لە دڵ خۆیەوە وتی: جا گوناهی من چییە؟ ئەو بە قسەی منی نەکرد.
کە شادی لە قوتابخانە گەڕایەوە، رۆژ باشی لە پەنووسەکەی کرد..
بەڵام پەنووسەکەی بەم شێوازە وەڵامی دایەوە: رۆژم باش نییە!
شادی: بۆ هیچ بووە..؟ بۆ پەست و کزۆڵە دیاری؟
پەنووسەکە: ئەم پرسیارە لە خۆت بکە.

شادی: تێناگەم .. من چیم کردووە؟

پەنووسەکە: کەتنێکەت کردووە و خۆت بێ ئاگادەکەیت.. ئەی بەیانی پێم نەوتی.. لەسەر دیوار و دەرگای ژوورەکەت مەنووسە.. گوێت لێنەگرتم.. بە هۆی ئەم کارە ناشیرینەی تۆوە، دایکت هەڕەشەی لێکردم کە فڕێم بدات.
کە شادی هۆی پەستی پەنووسەکەی زانی، هەستی بە هەڵەکەی کرد و زانی کە کارێکی ناپەسەند و ناشیرینی کردووە.. شەرم دایگرت و پەشیمانی خۆی دەربڕی.
شادی: ببوورە هاوڕێی جوان و خۆشەویستم. دان بەوەدا دەنێم کە کارێکی هەڵەم کرد.
پەنووسەکە: بەڵێ داوای لێبووردن و بەخشین لە دایکت بکە.
شادی: دایکە گیان، لێم ببوورە کە ئەمڕۆ ماندووم کردی. بەڵێن بێت کە ئەمە یەکەمین و دوایەمین کاری ناشیرینم دەبێت.. هەرگیز کاری ناشیرینی وا دووبارە ناکەمەوە، لەسەر دیوار و دەرگای ماڵ و قوتابخانە و هیچ شوێنێکی تر، هیچ شتێک نانووسم.
دایکی: لێت دەبوورم.. هیوادارم کە هەردەم کاری جوان و پەسەندت لێبوەشێتەوە.
دڵنیاشبە کە پەنووسەکەت فڕێنادەم، لەوکاتەدا تووڕەبووم، بۆیە ئەو قسەیەم کرد.